

95
CS

FACTS

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

ISSN 1725-7018

Shrnutí zprávy o ekonomických pobídkách na zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci: přezkum z evropského pohledu

Úvod

Ekonomické pobídky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP) se vztahují na procesy, které organizace odměňují za vytváření a udržování bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí. Mezi tyto procesy může patřit např. propojování výsledků podniků v oblasti BOZP s daňovými pobídkami, jako jsou nižší sazby pojistného nebo daní. Zájem o tyto ekonomické pobídky, jakožto nástroje motivující investovat do BOZP, neustále stoupá, jelikož samotná regulační a vynucovací opatření nepostačují k tomu, aby podniky přesvědčila o důležitosti BOZP. Ekonomické pobídky mohou doplňovat právní předpisy, protože subjekty stimulují na finanční úrovni, čímž přidávají BOZP v podnikání na důležitosti způsobem, který je vedoucím pracovníkům ve všech členských státech jasný.

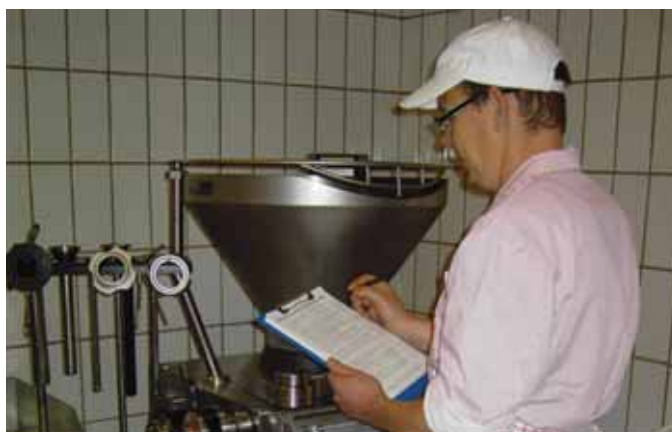
Strategie Společenství v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví potvrzuje úlohu ekonomických pobídek jakožto nástrojů pro zvyšování povědomí o důležitosti BOZP a plnění právních předpisů. Ve strategii se uvádí:

Zvýšení povědomí, zejména v malých a středních podnicích, může být rovněž posíleno přímými nebo nepřímými ekonomickými pobídkami ve prospěch preventivních opatření. Tyto pobídky by mohly zahrnovat případné snížení sociálních odvodů nebo pojistného v závislosti na investicích vložených do zlepšování pracovního prostředí a/nebo do snížení počtu úrazů, ekonomické podpory pro zřízení řídicích systémů bezpečnosti a ochrany zdraví, začlenění požadavků v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví do postupů zadávání veřejných zakázek. (*Nová strategie Společenství v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na období 2007–2012*, Brusel, 21. ledna 2007, KOM(2007) 62 v konečném znění)

Tato zpráva zahrnuje přezkum publikací o ekonomických pobídkách, přehled jejich provádění z hlediska politiky ekonomických pobídek a souhrn případových studií poskytujících podrobnosti o úspěšném provádění těchto pobídek v různých evropských zemích a hospodářských odvětvích.

Přezkum publikací o ekonomických pobídkách

Obecně se v publikacích objevoval silný argument pro ekonomické pobídky na zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví v podnicích pocházející z mimofiremních zdrojů. Toto zjištění však oslabují metodologické obtíže při hodnocení účinnosti různých pobídkových programů. V této souvislosti bylo poukázáno na to, že bude nezbytný další výzkum, který objasní nejednoznačné výsledky ve výzkumných publikacích.

Dotazník o ekonomických pobídkách, který vyplnil řeznický mistr (fotografie zveřejněná se svolením FBG, což je německý institut pro zákonné úrazové pojištění v masném průmyslu)

Pokud jde o prosazování ekonomických pobídek, bylo zjištěno, že specifické preventivní prostředky mají výrazněji vyšší dopad na pracovní neschopnost než preventivní prostředky obecnější povahy. Účinnost zvláštních vládních (externích) pobídek však nebyla vždy jasná. Bylo mj. zjištěno, že: 1) snížení daní může organizacím účinně pomoci investovat do BOZP více prostředků. Je zřejmé, že tento druh pobídky se může uplatnit pouze v organizacích, které platí daň z příjmu právnických osob; 2) propojení ekonomických pobídek s audity/programy opatření představovalo další slibný způsob zlepšování BOZP; 3) potenciální metodou zlepšování BOZP je propojování fondů, kdy vlády poskytnou dotaci úměrnou peněžní částce vynaložené organizací na ochranu zdraví na pracovišti. Tento druh ekonomické pobídky představuje vysoké administrativní náklady jak pro zúčastněnou organizaci, tak pro vládu.

Účinným způsobem motivace organizací k investování do BOZP byly ekonomické pobídky související s úrazovým pojištěním. Doklady naznačují, že ekonomické pobídky mění chování zaměstnanců nebo nehodovost v organizacích. Přiměřená část výzkumu se zabývala hodnocením odškodnění pracovníka na základě zkušeností, což obvykle zahrnuje pojistný systém „bonus-malus“ založený na pracovní úrazovosti v podniku. Přezkum analyzoval několik výzkumných prací na téma účinnosti hodnocení na základě zkušeností a zjistil alespoň skromné doklady toho, že hodnocení na základě zkušeností přispívá ke snížení počtu pojistných nároků.

Přehled politiky ekonomických pobídek

Pokud jde o základní kritéria systémů sociálního pojištění a přístupů odškodňování pracovníků, není v Evropě mnoho rozdílů. Většina zemí založila svůj systém sociálního zabezpečení na bismarckovské tradici, přičemž instituce úrazového pojištění

jsou založeny na státním monopolu. Velkou skupinu tvoří země, které mají na konkurenčním trhu Beveridgeovský systém, a dvě menší skupiny zemí mají smíšené formy sociálního zabezpečení. Různorodost systémů úrazového pojištění a sociálního zabezpečení je tedy s ohledem na základní kritéria poněkud omezena, ačkoli v podrobnostech bychom možná zjistili mnohem více rozdílů.

Tyto rozdíly mezi zeměmi a programy ekonomických pobídek mají samozřejmě vliv na možnou přenositelnost pobídkových modelů do oblasti BOZP. Systémy dotací, daňové pobídky a nefinanční pobídky by měly být teoreticky možné ve všech zemích EU. Přístupy hodnocení na základě zkušeností lze nalézt jak na konkurenčních, tak na monopolních trzích. Rozdíly byly nicméně zjištěny, pokud šlo o financování úsilí zaměřeného na budoucí prevenci, jako je vzdělávání nebo investice do BOZP. V monopolních případech by toto financování nemělo představovat problém, jelikož pojišťovna si může být jista, že bude těžit z pozitivního účinku, který bude mít investice na množství uplatněných pojistných nároků. Na konkurenčním trhu však pojišťovna čelí riziku, že by podniky v krátké době mohly změnit poskytovatele pojištění a z investice do prevence by tedy těžily konkurenční pojišťovny, nikoli původní pojistitel. Možným řešením na konkurenčních trzích by mohlo být zavedení dlouhodobých smluv na období několika let nebo vytvoření společného fondu na prevenci, který by byl taktéž financován všemi pojišťovnami.

Téměř všechny větší členské státy EU jsou v oblasti nabídek ekonomických pobídek spíše aktivní. Německo, Francie, Itálie a Polsko nabízejí prostřednictvím svých systémů státního úrazového pojištění různé pobídky, přičemž často nejde jen o obměny pojistného, ale také o programy dotací na zvláštní investice do BOZP. Ve Španělsku se pojistné pobídky plánují v rámci vnitrostátní strategie pro BOZP a na vnitrostátní i na regionální úrovni se nabízí různorodé programy dotací pro BOZP. Pokud jde o menší členské státy, neaktivnější jsou Belgie, Finsko a Nizozemsko. Ty také dokazují možnost ekonomických pobídek v systémech soukromého úrazového pojištění.

Celkově tento přehled dokládá, že ekonomické pobídky lze nabídnout ve všech členských státech, a to bez ohledu na jejich systém sociálního zabezpečení či na to, zda jde o soukromý nebo státní systém úrazového pojištění.

Případové studie

Soubor případových studií dokládá, že ekonomické pobídky na podporu BOZP mohou být účinné ve velkém množství různých nastavení. Všechny předložené pobídkové programy byly řízeny účinně a prošly určitým hodnocením. V šesti případových studiích máme dokonce k dispozici kvantitativní ukazatele pozitivních účinků na pracovní prostředí v zúčastněných společnostech:

- v Německu v odvětví zpracování masa zúčastněné podniky zaznamenaly od zavedení pobídkového programu v roce 2001 přes 25% pokles pracovních úrazů podléhajících hlášení,
- ve finském zemědělství klesla úrazovost o více než 10 %,
- v 70 % polských podniků, které zavedly financovaný systém řízení BOZP, zaznamenali méně pracovních úrazů a nižší sazby pojistného, zatímco 50 % těchto podniků hlásilo méně pracovníků pracujících v nebezpečných podmínkách,
- italský úřad pro odškodňování pracovníků dotuje bankovní úvěry na stimulaci investic do BOZP v malých a středních podnicích. Zúčastněné podniky zaznamenaly o 13–25 % méně úrazů než ostatní srovnatelné podniky,
- německý pobídkový program zdravotního pojištění přispěl k výraznému poklesu vyplacených nemocenských dávek a pracovní neschopnosti poté, co podniky zavedly moderní systém řízení ochrany zdraví,
- nizozemský program dotací pro investice do nového bezpečnějšího strojního vybavení vedl ke zlepšení pracovních podmínek v 76 % podniků (40 % zaměstnavatelů uvedlo, že nové vybavení je vysoce přínosné, 36 % jich uvedlo, že je úměrně přínosné).

Faktory úspěchu ekonomických pobídek

Shrneme-li tři části této zprávy, můžeme určit následující faktory úspěchu:

1. pobídkový program by neměl pouze odměňovat minulé výsledky dobrého řízení BOZP, tj. minulou úrazovost, nýbrž také odměňovat zvláštní preventivní úsilí, které se zaměřuje na snížení počtu budoucích úrazů a nemocnosti;
2. pobídkový program by měl být otevřen podnikům všech velikostí a měl by se zvláště soustředit na zvláštní potřeby MSP;
3. pobídka by měla být dostatečně vysoká, aby motivovala zaměstnavatele k účasti;
4. mezi požadovanou činností podniku v rámci prevence a odměnou by měl být jasný a okamžitý vztah;
5. pobídkový systém by měl mít jasně stanovená kritéria odměňování a měl by být navržen tak, aby se dal co nejnadhěji využít, čímž by se administrativní zátěž udržovala na co nejnižší úrovni jak pro zúčastněné podniky, tak pro organizace nabízející pobídky;
6. pokud je potřeba, aby se pobídka zaměřila na velký počet podniků, jsou neúčinnější pobídky v oblasti pojištění nebo daní (uzavřený systém);
7. pokud je cílem podpořit inovativní řešení v určitých oblastech, jsou neúčinnější programy dotací (otevřený systém).

Další informace

<http://osha.europa.eu/cs/topics/business>

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, ŠPANĚLSKO
Tel. +34 944794360, fax +34 944794383
E-mail: information@osha.europa.eu

© Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci. Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje. Printed in Belgium, 2010

